

BIBLIOTECA MAVROCORDAȚILOR ÎNTRE LEGENDĂ ȘI REALITATE

AGNES TEREZIA ERICH
Universitatea Valahia din Târgoviște

The Library of Mavrocordats between Legend and Reality ABSTRACT

As in other European countries, the first private Romanian libraries belonged to the rich and powerful, the only ones able to train themselves and afford to collect books. In the Romanian countries, there was no environment that would allow, if not stimulate, normal evolution of the library universe and due to the fact that power was often unstable and vulnerable.

However, the emphasis shifted to diplomatic strategies during the seventeenth and eighteenth centuries. The political power had to be informed, to resort to the "power of the library". In this context, the Romanian humanities libraries are obviously not created only for purely intellectual and aesthetic pleasure and the researchers' attempt to reconstruct them proves it. They often contain what was needed to be known for the political purposes pursued at the time.

The history of Romanian libraries records quite a bit of information, most disparate, about the first libraries set up, because most of them were scattered or destroyed. In those days, the instability of the Power led to general instability, so that it was quite difficult to accumulate books and lay the foundations of a library on a scientific basis, when even the initiators of such actions often had a tragic destiny, destiny followed by their books.

The Mavrocordats' Library is one of them, occupying a special place in the cultural life of the Romanian countries both by the intrinsic value of the cultural act it represents and especially by the impact it had on their political and socio-cultural development, being impossible to dissociate the reforms of the Mavrocordats from their intellectual formation which, in turn, cannot be categorically dissociated from their books, and therefore from the library. In this article, we try to bring to the attention of connoisseurs the history of this library.

Cuvinte-cheie: istoria bibliotecilor, Nicolae Mavrocordat, Constantin Mavrocordat, Alexandru Mavrocordat, mănăstirea Văcărești, ex-libris

Key words: history of libraries, Nicolae Mavrocordat, Constantin Mavrocordat, Alexandru Mavrocordat, Văcărești Monastery, ex libris

Introducere

Ca și în alte țări europene, primele biblioteci românești particulare au aparținut celor din păturile sociale superioare, cu o stare materială bună și cu influență, singurii care aveau acces la educație și care își permiteau să colecționeze cărți. În țările române n-a existat o ambianță care să permită o evoluție normală a universului bibliotecilor și din cauza faptului că puterea era adeseori instabilă și vulnerabilă, semn de „neășezare” după cum spunea cronicarul Grigore Ureche.

În perioada secolelor XVII-XVIII accentul se mutase totuși pe strategiile diplomatice. Puterea politică trebuia să se informeze, să recurgă la „puterea bibliotecii”. În acest context, bibliotecile umaniste românești nu sunt create doar pentru pura plăcere intelectuală și estetică a celui care o deținea, acestea conținând adesea ceea ce trebuia știut pentru scopurile politice urmărite la momentul respectiv, iar încercarea de reconstituire a lor o dovedește. Domnitorii încercau să-și asigure legitimitatea în vremuri tulburi, căutând să demonstreze că sunt urmașii spirituali ai împăraților bizantini. În acest scop au întemeiat oficinile tipografice, au semnat prefete, au comandat cărți manuscrise, au făcut donații mănăstirilor.

Biblioteca Mavrocordaților este un exemplu în acest sens, iar în articolul de față vom încerca să readucem în actualitate importanța ei atât din punct de vedere cultural, cât și politic.

I. Începuturile bibliotecii Mavrocordaților

Biblioteca a fost fondată de Alexandru Mavrocordat Exaporitul, care a studiat la Roma, Padova și Bologna, fiind filosof și medic, având și un doctorat în medicină. Chiar Dimitrie Cantemir consemna că avea știri cum că ar fi scris o carte referitoare la circulația sângelui, fiind vorba despre *Instrumentul pneumatic al circulației sângelui* (Bologna, 1644), și că este autorul unei istorii universale de la facerea lumii „până în zilele noastre” (*Istoria sfântă adică iudaică* scrisă pe scurt de preaevlaviosul, preastrălucitul și preaînălțatul domn D. D. Alexandru Mavrocordat, marele logofăt al mării Biserici a lui Hristos și Exaporit al puternicii împărății a Otomanilor... În București, în anul de la întruparea Domnului 1716, în luna lui august, de cel mai mic intru ieromonahi Dionisie Floru¹).

Fiind „om ales” și „preaînvățat în toate învățăturile”, după cum l-a descris Nicolae Costin², și-a constituit o bibliotecă de valoare deosebită, începuturile acesteia datând din vremea studenției la Padova și Bologna. Obișnuia să cumpere cărți de la Viena și Veneția și există dovezi cum că, în 1690, „a cumpărat de la librării din Viena o comoară de opere cu conținut politic, militar, istoric și de altă natură ...”³. Este menționat faptul că Exaporitul ar fi cerut ambasadorului austriac la Poartă achiziționarea operelor complete ale lui Aldobrandino, precum și scrierile istorice ale lui Galeazzo Gualdo Priorato. Însă Consiliul de război a fost împotriva, motivând că acestea ar putea fi de folos turcilor. O parte din cărți provine de la socrul său, Chrisoscoleo, care semnează pe pagina de titlu a ediției princeps a Comentariilor filosofului padovan Jacoppo

¹ Marinescu 2010, disponibil on-line la: <https://www.crestinortodox.ro/religie/aspecte-legaturilor-mitropolitului-antim-ivireanul-sinaiul-121396.html>; accesat la 08.03.2022.

² Iorga 1925, p. 121.

³ Dima-Drăgan 1974, p. 8.

Zabarella asupra operei lui Aristotel (*In tres Aristotelis Libros de Anima Commentarii*. Venetiis, 1605; lucrarea are pe pagina de titlu, în frontispiciu, ex-librisul lui Ioannes Chrysoscolleus.). Fondul de la Constantinopol a fost amanetat ulterior de către nepotul său, Constantin Mavrocordat, unui negustor englez, Barker, care l-a și vândut. Așa au ajuns în Anglia două prețioase manuscrise autografe ale Exaporitului: o serie despre America, care se află în prezent la British Museum, și Epistolarul complet al acestuia, împreună cu 75 de scrieri ale fiului său, Nicolae Mavrocordat.

Toate acestea au constituit nucleul mării biblioteci de mai târziu, dezvoltată de Nicolae Mavrocordat și transformată în legendă de Constantin Mavrocordat.

II. Contribuția lui Nicolae Mavrocordat la dezvoltarea bibliotecii

Nicolae Mavrocordat s-a dovedit a fi cunoscător al lui Platon, al limbilor clasice, dar și al francezei, italienei, arabei și persanei, la care s-a adăugat și limba română. Despre acesta se spunea că era amator de beletristică și că își procura din străinătate cele mai recente apariții editoriale care să-i vină în sprijinul autoperfecționării⁴. Din corespondența purtată cu teologul Jean Leclerc sau cu arhiepiscopul de Canterbury, William Wake, reiese portretul unui adevărat bibliofil, care nu precupețea nimic pentru a-și satisface dorința de a avea în propria-i bibliotecă cele mai valoroase cărți și manuscrise ale vremii. În acest sens va pune bazele, la Văcărești, unui adevărat centru cultural compus din reședința domnească, biserica, școala, oficina tipografică și biblioteca.

Cronicarul Radu Popescu descrie momentul sfințirii mănăstirii în cronica sa: „Într-al cincelea dar an al domniei mării-sale Năcolae-vodă, săvârșindu-se mănăstirea mării-sale de la Văcărești, și înfrumusățându-să [cu] toate podoabele pa dinlăuntru și pă din afară, praznic mare au făcut domnul în ziua de Sfânta Troiță, ce iaste hram mănăstirii, hrisov multe rânduiale și învățături cuprindea pentru folos mănăstirii, și pentru folos sufletelor... Acestea toate le-au așăzat în hrisov să să știe și s [se] păzească până va sta mănăstirea”⁵.

Deducem că, odată cu sfințirea mănăstirii, în 1723, a fost inaugurată și biblioteca adăpostită în reședința voievodală, domnul având ambiția de a completa fondul cu cele mai importante lucrări ale vremii sale. Primul pas a fost acela de a-și dona dubletele din biblioteca proprie, bibliotecii mănăstirii. Din cercetările efectuate asupra cărților păstrate cu ex-libris sau cu însemnări de donație, putem conchide că existau trei biblioteci: cea voievodală, situată în casele domnești; cea a mănăstirii, inaugurată în 1723; cea a lui Constantin

⁴ Bouchard 2006, p.19.

⁵ Gregorian 1961, p. 530-531.

Mavrocordat, compusă din aproximativ 600 de volume (1725)⁶, fiul lui Nicolae Mavrocordat, care la un moment dat o va contopi cu biblioteca voievodală. Bibliotecii mănăstirii i-a asociat și un muzeu de antichități ce cuprindea și colecția sa de numismatică. Se dovedește astfel că domnitorul a fost și unul dintre primii noștri numismați, printre rarități se află menționată și o monedă emisă în vremea împăratului Marcus Aurelius cu numele cetății romane din Dacia, Ulpia Traiana.

Cărțile donate sau cumpărate pentru mănăstire au fost înregistrate într-un catalog, datat iunie 1723, „când a avut loc donația inaugurală a ctitorului, mănăstirea fiind terminată încă din septembrie, 1722”⁷, dar care se pare totuși că e de dată mai recentă, deoarece apare menționată și o ediție Eschil din 1757.

Astfel, există semnătura domnitorului ca donator pe un exemplar din *Plutarchi de liberis educandis commentarius*, deținută de Biblioteca Sf. Sinod, unde la pagina 13 este notat în limba greacă: „Și aceasta pe lângă celelalte din cele dăruite Sfintei Mănăstiri Domnești a Preasfintei Treimi de la Văcărești de către preainaltul și preaințeleptul domnitor al întregii Ungrovlahii, kiriou kir Alexandru Nicolae Voievod, la anul 1723, luna iunie”⁸.

De asemenea, despre un alt exemplar deținut de Biblioteca Centrală Universitară din București, și anume *Adagia sive Proverbia graecorum ex Zenobio seu Zenodoto, Diogeniano et suidae collectaneis*, de Andreas Schott, Doru Bădără a demonstrat că a aparținut bibliotecii lui Nicolae Mavrocordat prin existența unei însemnări olografe aflate în partea de jos a foii de titlu: „Ex Libris Io Nic[olai] M[avrocordati] P[rincipis] olim Mol.[daviae] nunc Val.[achiae]. A.[nno] 1721 (Ex libris Jo. Nic. M. P. olim. Mol. nunc Val. A. 1721)”⁹. Cartea a fost procurată de Nicolae Mavrocordat în al treilea an al celei de-a doua domnii pe care a avut-o în Țara Românească. De-a lungul timpului, lucrarea a intrat în posesia istoricului Demostene Russo, al cărui ex-libris, ștampila „D. R.”, se poate observa tot pe fila de titlu. Lucrarea este un volum în 4°, care are [10] f., 702 p., urmând regulile elegante de imprimare ale casei Plantin. Tipărită de Jean Moretus, ginerele și continuatorul activității lui Plantin, este una dintre ultimele lucrări apărute sub emblema casei plantiniene.

O altă însemnare de donație, în limba greacă, apare pe una din foile operelor complete ale Sfântului Atanasie cel Mare (Paris, 1627): „Se dăruiește cinstitei mănăstiri a Preasfintei Treimi de la Văcărești, de preainălțatul domn,

⁶ Dima-Drăgan 1974, p. 132.

⁷ Ibidem, p. 59.

⁸ Chițulescu 2010, disponibil on-line la: <https://ziarullumina.ro/educatie-si-cultura/cultura/carti-din-biblioteca-lui-nicolae-mavrocordat-17672.html>, accesat la 08.03.2022.

⁹ Bădără 2001, p. 251-253.

ighemon a toată Ungrovlahia, kiriou kir, Iù Nicolae Alexandru Voievod.1723, luna lui iunie”¹⁰.

II. 1 Constituirea fondului documentar

Biblioteca, în cea mai mare parte a sa, a fost constituită în timpul celei de-a doua domnii a lui Nicolae Mavrocordat, prin cumpărare de carte și periodice, atât tipărite, cât și manuscrise. Este cunoscut faptul că domnitorul a preluat de la Hurezi și Mărgineni o parte din cărțile rămase de la Brâncoveanu și familia Cantacuzino. Acest lucru a putut fi constatat pe baza existenței ex-libris-ului celor doi posesori pe cărțile respective. Astfel, pe foaia de titlu a operelor complete ale Sfântului Atanasie cel Mare (Paris, 1627) apărea însemnarea „Ex-libris Constantini C.”, care a fost acoperită ulterior. Conform istoricului N. Iorga, „... cele mai multe cărți s-au ridicat dă Niculae-Vodă și le-au dus la vivliotichi al său ce făcuse la Țarigrad, la casele lui, la Bata... cărțile care strânsese, atât aceste fără dreptate (cât și cele cumpărate cu bani de dânsul) luate, cum de la mărgineni și de la mulți din boieri din țară, cât și cele de dânsul cumpărate, toate le-au luat datornici ce împrumutase bani fiu-său Constandin-Vodă”¹¹.

Ceea ce trebuie observat este faptul că această completare a colecțiilor se făcea oarecum științific, aplicându-se reguli de achiziție prospectivă, retrospectivă, dar și curentă. În acest sens, urmărea principiile de informare bibliografică, consultând celebra publicație *Journal des Savants*, al cărei editor anunța în primul număr că va ține cititorul la curent cu noile cărți apărute în Europa, subliniind faptul că nu vor fi publicate doar liste de scrieri, ci și câte o scurtă descriere a conținutului cărții și a domeniului acesteia.

De asemenea, au fost identificate cataloage de edituri, tipografii, librării, anticariate editate la Leipzig, Viena, Haga, Londra, Amsterdam, care conțin însemnări marginale ale domnitorului. Alte instrumente de completare a colecțiilor erau cataloagele de licitație, adnotate chiar de Mavrocordat, în dreptul anumitor lucrări fiind trecute aprecieri de genul: utilă, folositoare, extrem de rară, rarisimă și foarte bună. Domnitorul consulta cataloage de bibliotecă și bibliografii celebre pentru a se orienta în ceea ce privește achiziția de carte. Referitor la fondul bibliotecii putem conchide că acesta era compus din manuscrise, cărți și periodice, majoritatea fiind teologice, literare și istorice. La

¹⁰ Chițulescu 2010, disponibil on-line la: <https://ziarullumina.ro/educatie-si-cultura/cultura/carti-din-biblioteca-lui-nicolae-mavrocordat-17672.html>, accesat la 08.03.2022.

¹¹ Iorga 1901, p. 56.

acestea se adăugau lucrări de filosofie, lucrări de etică și oratorie, dar și dicționare¹².

Dintre autorii români, menționăm pe Miron Costin, Grigore Ureche, Nicolae Costin (în colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare Iași se află un manuscris al Letopisețului având supralibrosul domnitorului)¹³, Radu Greceanu, Radu Popescu. La acestea se adaugă o culegere de cronică și istorii privitoare la Imperiul Otoman cu referiri la țările române, *Biblia* de la București (1688), *Pravoslavnică mărturisire* (Buzău, 1691), *Floarea darurilor* (Snagov, 1700), *Psaltire* (Târgoviște, 1710), *Pravila* lui Vasile Lupu (2 manuscrise în copii), Dimitrie Cantemir, *Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea*.

Fondul străin cuprindea *Adagiile* lui Erasmus de Rotterdam, pe care a făcut și o însemnare ca fiind cea mai bună ediție din veacul al XVI-lea: „Rarissima in B(iblioteca) n(ostra) inter selectis Basileae 1559 in folio”; Boccaccio: „in foglio in 4 in 8 tutte bellissime. Tutte si trovano nella biblioteca nostra”; Cervantes, *Don Quijote*, într-o versiune italiană, apărută la Roma în 1677; Machiavelli, conținând anumite însemnări de lectură referitoare la situații similare cu cele întâlnite în Moldova sau în Valahia; Claudius Aelianus, *Variae historiae libri, XIII*. Ex Heraclide de rebus publicis commentarium. Polemonis Physionomia. Adamantii physionomia. Melampodis ex palpitationibus divinatio. De neuis (Roma, Antonio Blado, 1545). La aceștia se adaugă Eschil, Tucidide, Marcus Aurelius, Aristotel, Platon, John Locke etc.

Biblioteca de la Văcărești deținea și periodicul *Giornale de' Letterati d'Italia*, în paginile căruia domnul era prezentat ca unul dintre puținii principii ai aceluia secol ce se înscriau în „republica erudiților”. Tot aici îi apăruse o recenzie a lucrării sale, intitulată *Despre datorii* (compendiu de filosofie creștină), dar și informații referitoare la bibliotecă, despre care se spune că nu avea pereche.

II. 2 Consilierii lui Nicoale Mavrocordat pe probleme de biblioteconomie

Mavrocordații au căutat să-și atragă pe lângă ei consilieri culturali renumiți, modelul fiind preluat din Occident. Era cunoscut în Franța modelul lui Gabriel Naudé, „părintele biblioteconomiei”, aflat în serviciul mai multor cardinali și regi. Până la el, bibliotecarul era un servitor de rang înalt, care avea în grijă numai cărți, însă Naudé devine un consilier care gestionează puterea informației pentru puterea politică. Acest lucru îl va urmări și Nicolae Mavrocordat care va recurge la serviciile mai multor consilieri, chemați din

¹² Tudor 2015, material disponibil în mediul on-line la următoarea adresă: http://www.arthra.ugal.ro/bitstream/handle/123456789/3972/Rezumat_Teza_doctorat_Tudor%28Badea%29_2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y (accesat la 01.02.2022).

¹³ Moțoc 2018, disponibil on-line la: https://issuu.com/bibliotecahasdeu/docs/bibliopolis_-_2018_-_1, accesat la 01.02.2022.

străinătate pentru a-i organiza colecțiile. Astfel, el l-a invitat pe umanistul și elenistul transilvănean Stephan Bergler, spre a-i instrui fiii și pentru a se ocupa de bibliotecă. Acesta, având numeroase legături cu editori și librari germani și olandezi, a procurat cataloagele acestora pentru ca domnul să le poată analiza și să fie în măsură a comanda ceea ce considera de interes. Tot el va alcătui un catalog al cărților grecești ale lui Nicolae Mavrocordat, cuprinzând o listă bibliografică de peste 1400 de titluri.

Un alt consilier-secretar, care s-a ocupat și de bibliotecă, a fost Daniel de Fonseca, servind și ca profesor de italiană și franceză pentru fiii domnului. Acesta a descifrat și a copiat mai multe manuscrise grecești din colecția acestei biblioteci, făcându-le cunoscute în rândul bibliofililor din Italia și Franța. De asemenea, a realizat copii după manuscrise și extrase din cărți, întreținând o importantă corespondență cu umaniști europeni cu privire la colecțiile acestei biblioteci. Acesta sublinia într-una din scrisorile către abatele Bignon, cu privire la copierea manuscriselor din biblioteca domnitorului Nicolae Mavrocordat, manuscrise solicitate de Biblioteca Regală din Paris, că „... în tot Levantul nu se găsesc alte manuscrise [mai valoroase] decât cele din biblioteca domnitorului Valahiei”. Se pare că pe unele cărți în limba ebraică, existente în această bibliotecă, Fonseca a făcut adnotări, traducând cuvinte sau expresii din ebraică în elină.

Faima bibliotecii ajunsese atât de departe, încât volumele acesteia au fost râvnite chiar de regele Franței, care trimitea cereri de schimb sau ruga, prin solii săi, să i se copieze, pentru colecțiile sale, unele lucrări. Însă cartea cea mai dorită, chiar de Papa Clement al XII-lea, a fost un Pentateuh arăbesc.

III. Biblioteca în timpul lui Constantin Mavrocordat

Biblioteca lui Nicolae Mavrocordat ar fi putut fi moștenită de Scarlat, primul său fiu, poliglot și bibliofil, având o bibliotecă proprie, „om foarte cuminte și învățat”¹⁴. Însă soarta nu i-a permis, murind de tânăr, la numai 21 de ani, iar colecția a fost moștenită de fratele său, Constantin, care este astfel descris de Ion Neculce în al său letopiseț: „Acest domnu Costantin-vodă era un om prè mic de stat, si făptură proastă, și căutătura încrucisetă, și vorba lui înecată. Dar la hire era nalt, cu mîndrie vrè să s-arete, dar era și omilenic. Și era dragă învățătura, corăspundetii din toati țările străine să aibă, prè silitor spre vesti, ca să stii ce să faci pintr-alte țări, ca să dobândească numi lăudat la Poartă”¹⁵. Istoricul Andrei Pippidi a publicat în revista *Viața Românească* un studiu în care dă o interpretare modernă unor date vechi, notând că „Palidul și firavul Constantin, strabic, ghebos și epileptic, a fost victima educației

¹⁴ Popescu 1963, p. 254.

¹⁵ Neculce 2001, p. 305.

copleșitoare la care a fost supus de tatăl său”. Adaugă că lista de cărți din 1725, care cuprinde 625 de lucrări savante din diverse domenii, reprezintă biblioteca lui personală, la vârsta de numai 14 ani, menită să-i asigure o cultură generală prodigioasă. Dintr-o altă sursă¹⁶ aflăm că dedica foarte mult din timpul său lecturii. Astfel, Markos Antonios Katsaitis, pasionat de geografie, povestește în scrierile sale cum l-a găsit la 13 octombrie 1742 într-o cameră prevăzută toată cu cărți, unde obișnuia să stea aproape tot timpul pentru a studia¹⁷. În *Cronica Ghiculeștilor* ni se spune despre Constantin Mavrocordat că citea „cărțile lui Ioan Hrisostom sau ale lui Vasile cel Mare sau ale lui Macarie Egipteanul”.

Din toate acestea deducem că fiul i-a urmat tatălui în ceea ce privește interesul pentru cărți, fiind el însuși pătruns de ideile filosofice și reformatoare ale veacului al XVIII-lea. În sprijinul acestor afirmații există dovezi că s-a îngrijit și de cele câteva școli existente la momentul respectiv, de cultura preoților, cărora le cerea să știe carte românească, punând să se tipărească și cărți bisericești în românește.

Dorind să fie informat la zi despre tot ceea ce se petrecea în Europa, în plan social, economic, politic și cultural, dispunea de o amplă rețea de corespondenți care furnizau domnului „gazeturile” și știrile pe baza cărora acesta își întocmea rapoartele către Poartă. Era abonat la *Observations sur les ecrits modernes*, un buletin de informare bibliografică. Există mărturii că era unul din cei mai informați oameni ai timpului său, căutând să se instruiască mai ales în afacerile Europei, de unde primea toate informațiile timpului, fapt menționat de Villeneuve, ambasador francez la Constantinopol.

În ceea ce privește completarea colecțiilor bibliotecii sale, avea o persoană însărcinată cu cumpărarea de cărți și manuscrise după dorința domnului. De asemenea, aplică politica schimbului interbibliotecar cu Biblioteca Regală din Franța; în schimbul copiilor după manuscrisele din biblioteca proprie, primea ediții de cărți rare care se găseau în dublu exemplar la Paris. Din păcate, după 1749, presat de datorii, pune zălog biblioteca unui englez, Barker. O parte din biblioteca sa este cedată pentru 16.000 de groși lui Neofit Cretanul, mitropolitul Ungrovlahiei, care, la rândul său, o lasă Mitropoliei din București, prin Testamentul din 20 februarie 1748¹⁸. De aici, unele au trecut la biblioteca de la Colegiul Sf. Sava, viitoarea Bibliotecă Națională, și de acolo la Biblioteca Academiei Române, iar altele la biblioteca Colegiului Național Carol I din Craiova¹⁹.

Din fondul dezvoltat de către Constantin Mavrocordat provine ediția princeps a operei istoricului Claudius Aelianus, *Variae Historiae libri XIII*

¹⁶ Lemny 2003, p. 56.

¹⁷ Constantin 1985, p. 167.

¹⁸ Dima Drăgan 1972, p. 86.

¹⁹ Caratașu 1974, p. 133

(apărută la Roma, în 1545), pe care domnul a făcut o însemnare de proprietate în limba greacă. Cartea aparținuse inițial stolnicului Constantin Cantacuzino, care își trecuse, de asemenea, marca de proprietate, în limba greacă, pe foaia de titlu.

Alte însemnări aparținând lui C. Mavrocordat, tot în limba greacă, se regăsesc pe colecția apărută la Geneva, în 1619, a Lexiconului lui Suidas, *De Institutione oratoris libri XII* (Genevae, 1637) a retorului latin Quintilianus. La Biblioteca Academiei, pe o ediție din Tacit, tipărită în 1664, există o însemnare, de data aceasta în limba latină, a domnitorului: „Ex Libris Constantini Maurocordati Fil.[ius] Nic.[olai] P[rincipis] V.[alachiae]”. N. Iorga ne informează că un supralibros, cu stema Țării Românești și titlatura domneasca: „J[o] N[icolae] C[onstantin] V[oievod]”, aplicat în foiță de aur pe o legătură în marochin roșu, o deținea chiar el, fiind vorba de volumul II al operei lui Boileau, apărut la Paris, în 1716²⁰.

Concluzii

Fără a fi pe deplin cunoscută nici până în prezent, biblioteca Mavrocordaților s-a risipit la mijlocul secolului al XVIII-lea, înainte ca istoria să fi înregistrat imaginea completă a existenței ei. Multe cărți de la Mănăstirea Văcărești au fost luate de Mitropolie, de unde apoi unele au trecut la biblioteca de la Colegiul Sf. Sava, viitoarea Bibliotecă Națională, și de acolo la Biblioteca Academiei Române, iar altele la biblioteca Colegiului Național Carol I din Craiova, 34 de volume cu autograf: *L'Ingenioso Cittadiono Don Chiscitte della Mancia* (prima traducere a lui Cervantes, volumul II, 1677), *De augmentis scientiarum*, Francisc Bacon; *De quator summis imperiis libri tres*, Johannes Sledani, 1697; *Opere de Nicolo Machiavelli*, volumul II, La Haye, 1726; *Memorie del Cardinale Bentivoglio*, Venetia, 1668, care prezintă semnătura lui Scarlat, fiul lui Nicolae Mavrocordat.

Prin această lucrare am încercat să demonstrăm că această bibliotecă nu a fost doar rodul unei pasiuni de bibliofil ci și al unei necesități intelectuale ce se cerea în permanență slujită și care a rodit frumos și benefic pentru domn și țară.

Abrevieri bibliografice

- Bădără 2001 – Doru Bădără, „O carte din biblioteca Mavrocordaților în colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare din București”, în *Studii și Materiale de Istorie Medie*, 2001, nr. XIX, p. 251-253
- Bouchard 2006 – Jacques Bouchard, *Nicolae Mavrocordat, domn și cărturar al Iluminismului timpuriu*, București, 2006
- Caratașu 1974 – Mihail Caratașu, „Știri noi privitoare la Biblioteca Mitropoliei din București în secolul al XVIII-lea”, în *Studii și cercetări de bibliologie*, 1974, p. 133-150

²⁰ Iorga 1926, p. 10-11.

- Chițulescu 2010 – Policarp Chițulescu, „Cărți din biblioteca lui Nicoale Mavrocordat”, disponibil on-line la: <https://ziarullumina.ro/educatie-si-cultura/cultura/carti-din-biblioteca-lui-nicolae-mavrocordat-17672.html>
- Constantin 1985 – Fl. Constantin, *Constantin Mavrocordat*, București, 1985
- Dima-Drăgan 1972 – Corneliu Dima-Drăgan, „Însemnări bibliografice ale domnitorului Nicolae Mavrocordat”, în *Studii și cercetări de bibliologie*, XII, 1972, p. 85-104
- Dima-Drăgan 1974 – Corneliu Dima-Drăgan, *Biblioteci umaniste românești*, București, 1974
- Gregorian 1961 – Mihail Gregorian, *Cronicari munteni*, București, 1961
- Iorga 1901 – Nicolae Iorga, *Studii și documente*, vol. III, București, 1901
- Iorga 1925 – Nicolae Iorga, *Istoria literaturii române*, vol. I, București, 1925
- Iorga 1926 – Nicolae Iorga, „Știri nouă despre biblioteca Mavrocordaților și despre viața muntenească în timpul lui Constantin Vodă- Mavrocordat”, în *Academia Română-Memoriile Secțiunii Istorice*, Seria III, tom VI, mem.6, 1926, p. 10-11
- Lemny 2003 – Ștefan Lemny, *Întâlniri cu istoria în secolul XVIII: teme și figuri din spațiul românesc*, Iași, 2003
- Marinescu 2010 – Adrian Marinescu, „Aspecte ale legăturilor Mitropolitului Antim Ivireanul cu Sinaiul”, disponibil on-line la: <https://www.crestinortodox.ro/religie/aspecte-legaturilor-mitropolitului-antim-ivireanul-sinaiul-121396.html>
- Moțoc 2018 – Radu Moțoc, Biblioteca Mavrocordaților, disponibil la: https://issuu.com/bibliotecahasdeu/docs/bibliopolis_-_2018_-_1
- Neculce 2001 – Ion Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei*, București, 2001
- Popescu 1963 – Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Românești*, București, 1963